

Academia de Studii Economice din București
Centrul de Învățământ la Distanță și cu Frecvență Redusă
(Centrul ID-IFR)

Recomandări privind proiectarea și elaborarea resurselor de studiu pentru educația la distanță

Acest material conține unele recomandări care sunt preluate din metodologia ARACIS de evaluare externă a programelor de studiu oferite prin învățământ la distanță și sunt destinate *coordonatorilor de disciplină* care desfășoară activități didactice în cadrul acestei forme de învățământ.

Informațiile ce vor fi prezentate în continuare se constituie ca *repere semnificative*, utile în elaborarea materialelor de studiu pentru ID, în conformitate cu recomandările ARACIS și sunt structurate pe următoarele capitole:

1. Principalele caracteristici ale instruirii prin tehnologia ID.
2. Principii de proiectare ale resurselor de educație în învățământul la distanță.
3. Componentele materialelor de studiu pentru educația la distanță.
4. Structura standard a materialelor de studiu în format tipărit:
 - 4.1 Componentele structurale ale unui curs.
 - 4.2 Componentele structurale ale unei unități de învățare.
5. Recomandările ARACIS privind:
 - 5.1 Proiectarea materialelor de studiu.
 - 5.2 Proiectarea sistemului de evaluare.
 - 5.3 Asigurarea serviciilor de îndrumare și suport ale cursanților de la ID.

Capitolul 1

Principalele caracteristici ale instruirii prin tehnologia ID

Constituirea resurselor de educație pe care se fundamentează procesele de instruire derulate în cadrul programelor de studiu ID trebuie să ia în considerare o serie de particularități, cum sunt:

- instruirea se poate desfășura în orice loc convenabil studentului, în special în afara școlii;
- educația la distanță se bazează pe utilizarea unor resurse educaționale, special proiectate pentru instruirea într-un anumit domeniu, a unor studenți care pot învăța independent;
- responsabilitatea pentru activarea și derularea procesului educațional este asumată de student;
- cadrele didactice (coordonatori de disciplină și tutori) au rolul de a sprijini studentul prin coordonare, motivare, feed-back periodic, cu privire la gradul de acumulare al cunoștințelor și al deprinderilor.

În plus, specificitatea procesului de instruire prin tehnologie ID decurge și din anumite caracteristici generale și universal valabile ale învățământului la distanță, cum sunt caracterul deschis, flexibilitate, ritm, locul de învățare, conceptele, resursele și tehnologiile informaționale utilizate, metodologia de învățare, metodele de evaluare și sistemul de asigurare a calității instruirii.

Capitolul 2

Principii de proiectare ale resurselor de educație în învățământul la distanță

Proiectarea resurselor de educație folosite în educația la distanță trebuie să respecte câteva principii, cum sunt:

- a. Materialele de studiu se elaborează într-o manieră diferită de cea a cursurilor universitare clasice. Din această perspectivă *rolul* lor principal este acela *de a preda*. a

explica, a anticipa întrebări, a motiva și a oferi un minimum de informații necesare cursanților, de cele mai multe ori, ținând locul profesorului sau al tutorelui.

- b.** Din punct de vedere al formei sub care se regăsesc, materialele de instruire la distanță pot fi: *module de text pentru studiu, ilustrații, grafice, studii de caz care exemplifică aplicarea în practică a subiectelor studiate, exerciții și probleme rezolvate, teste de autoevaluare.*
- c.** Materialele de instruire trebuie să prezinte elementele esențiale ale subiectului tratat și să includă *nucleul de cunoștințe, deprinderi necesare studenților*, prin utilizarea unor tehnici educaționale clare și eficiente.
- d.** Materialele de studiu proiectate pentru educația la distanță vor conține *instrumente de evaluare a progresului studenților în dobândirea cunoștințelor*, element care se dovedește a avea un rol important în motivarea studenților pentru continuarea studiului și în consecință, în diminuarea ratei de abandon timpuriu de la acest tip de programe.

Respectarea de către profesori și respectiv tutori, a acestor principii generale de proiectare ale resurselor de educație în învățământul la distanță este esențială, dat fiind faptul ca aceștia îndeplinesc rolul de coordonatori și evaluatori ai activităților studenților.

Capitolul 3

Categorii de materiale de studiu pentru educația la distanță

Maniera de elaborare a materialelor de studiu trebuie să fie unitară la nivelul unui program de studiu ID. Fiecare material de studiu va include, cel puțin următoarele elemente:

- obiective specifice;
- modul de organizare al sarcinilor de lucru;
- elemente aplicative pentru consolidarea cunoștințelor;
- teste de autoevaluare;
- teme de control;
- recomandări bibliografice.

Elaborarea materialelor de studiu trebuie să respecte principiile educaționale specifice ID (*accesibilitate, rigurozitate, distribuție echilibrată grafică, text*) și pot fi grupate în trei categorii:

1. Grupul materialelor de instruire. Conține nucleul principalelor materiale destinate instruirii și poate cuprinde: textul unităților de învățare, cursuri tipărite recomandate pentru studiu individual, ghiduri pentru studiu combinat în format multimedia, caiete de exerciții și probleme rezolvate sau propuse spre rezolvare.

2. Grupul materialelor auxiliare. Completează materialele de instruire de bază, iar scopul introducerii lor rezidă în :

- limitarea „monotoniei” generată de parcurgerea unui număr foarte mare de pagini;
- facilitarea comunicării bidirecționale între student și profesor.

Printre cele mai utilizate materiale auxiliare se pot enumera CD audio, CD video, programe de calcul interactive, pagini Web etc.

3. Grupul serviciilor educaționale. Se constituie ca parte integrantă a procesului de învățare și predare și cuprinde serviciile de suport ale studenților de la ID, cum sunt:

- serviciile tutoriale și de evaluare pe parcurs;
- servicii de examinare la distanță sau față în față;
- servicii de analiză și răspuns la sesizările și sugestiile studenților;
- servicii pentru distribuirea resurselor educaționale.

Capitolul 4

Structura standard a materialelor de studiu în format tipărit

Materialele de studiu în *format tipărit* constituie încă cea mai bună cale de prezentare a informațiilor, a cunoștințelor și a deprinderilor pe care studenții urmează să le dobândească. Dacă sunt combinate și cu elemente grafice, tabele etc., materialele tipărite reprezintă o modalitate facilă de prezentare a resurselor de instruire.

Pentru a putea defini a structură standard a acestor materiale și pentru ca realizarea lor să urmeze o abordare unitară la nivelul tuturor programelor ID din ASE București este necesară precizarea unor *noțiuni de bază*:

a. **Program de formare:** ansamblu de oferte educaționale care se adresează unui public țintă, prin care acesta dobândește cunoștințe și competențe generale și de specialitate.

b. **Curs:** element al pachetului de formare echivalent cu un curs de un semestru.

c. **Unitate de învățare:** element structural al cursului, care integrează o serie de competențe specifice, este unitar din punct de vedere tematic și se finalizează prin evaluare. Ea este echivalentul unuia sau mai multor capitole dintr-un curs de un semestru. **Grupul unităților de învățare** asigură formarea și dezvoltarea competențelor, a valorilor și a atitudinilor prevăzute prin curriculum.

d. **Competențe:** ansambluri structurate de cunoștințe și deprinderi dobândite prin învățare, care permit identificarea și rezolvarea în contexte diverse a unor probleme caracteristice unui anumit domeniu. Dezvoltarea unei competențe presupune adoptarea unui set de valori și atitudini. Competențele sunt rezultatul însumării unităților de învățare care constituie un curs de un semestru.

4.1 Componentele structurale ale unui curs

a) **Titlul cursului** – corespunde titlului disciplinei din planul de învățământ corespunzător fiecărui tip de program de studiu ID.

b) **Cuprinsul cursului** – se specifică titlul fiecărei unități de învățare, a secțiunilor principale și a subsecțiunilor, precum și numărul de pagini la care acestea pot fi regăsite. În cuprins se vor indica în mod distinct și secțiunile referitoare la obiectivele unităților de învățare formulate în termeni de competențe, precum și răspunsurile și comentariile la întrebările din testele de autoevaluare.

c) **Introducere** - se vor furniza informații cu privire la locul cursului în cadrul programului de studiu, obiectivele generale ale disciplinei, modul de structurare al cursului, principii ale învățării, cu accent pe învățarea activă și resursele complementare care vor fi utilizate de către studenți.

Precizăm faptul că, va trebui să se acorde o atenție specială prezentării structurii cursului pe unități de învățare, specificându-se numărul lucrărilor de verificare și amplasarea acestora în ansamblul întregului curs, modul de întocmire al lucrărilor de verificare, metodele și instrumentele de evaluare.

d. **Conținutul cursului** – este constituit din ansamblul unităților de învățare, prezentate într-o succesiune logică.

d) **Bibliografia** – va conține o listă minimală de titluri, care sunt considerate a fi relevante pentru pregătirea studentului. O bibliografie mult mai completă poate fi indicată de către coordonatorul de disciplină în cadrul programei analitice.

4.2 Componentele structurale ale unității de învățare

Conceptul care stă la baza divizării modulelor de studiu în *unități de învățare* este strâns legat de necesitatea de a oferi studentului o cantitate de material de învățare astfel dimensionată încât el să o trateze unitar și să o considere ca o sarcină de lucru independentă. Pentru a genera conversația didactică, fiecare unitate de studiu va conține o lucrare de verificare pe care studentul o va transmite tutorelui spre a fi corectată, notată și comentată.

În acest fel, se previn situațiile în care studentul se găsește la un moment dat în fața unui material de studiu cu întindere mare, pe care nu-l poate cuprinde și care îi generează o stare de neliniște, fapt care poate conduce la un abandon prematur. Cu fiecare unitate de studiu completată și finalizată prin lucrarea de verificare, studentul va sesiza cum progresa activitatea sa de învățare.

Dimensiunea fiecărei unități de studiu poate să varieze mult de la o disciplină la alta. În practica curentă a educației la distanță se întâlnesc situații în care dimensiunea unității de învățare variază de la 8 -10 pagini la câteva zeci de pagini. Metodologia ARACIS recomandă ca această dimensiune să fie în strânsă legătură cu frecvența evaluării cunoștințelor achiziționate.

Studiile statistice efectuate la nivel european au arătat că în educația la distanță frecvența *comunicării didactice bidirecționale* este un factor important în stabilirea dimensiunii unităților de învățare. Asocierea unor unități de învățare mici, care au un număr mare de lucrări de verificare previne abandonul timpuriu și asigură motivarea studenților pentru continuarea studiului. Este indicat ca autorii materialelor de studiu să se orienteze pe dezvoltarea acestui tip de comunicare cu studentul, prin introducerea cu regularitate a unor sarcini de lucru de tipul: rezolvare de exercitii, studiul unor materiale auxiliare, teste de autoevaluare, vizionarea unei resurse video etc.

Elementele obligatorii care trebuie să apară în structura unei unități de învățare sunt următoarele :

a. Titlul unității de învățare – corespunde titlului unuia sau mai multor capitole din programa de studiu.

b. Cuprinsul unității de învățare - specifică secțiunile principale, subsecțiunile și numărul paginii unde acestea pot fi localizate. Cuprinsul va conține și secțiunile referitoare la obiectivele unității de învățare formulate în termeni de competențe, răspunsurile și comentariile la întrebările din testele de autoevaluare și pagina unde se găsește lucrarea de verificare.

c. Obiectivele unității de învățare - enunță competențele ce urmează a fi dobândite pe parcursul unității de învățare.

d. Conținutul unității de învățare - redactarea textului propriu-zis va ține cont de interacțiunea competențe-conținuturi. Textul va fi structurat astfel încât cantitatea de informație nouă pe unitatea de învățare să fie rațională, echilibrat distribuită și asimilabilă în condițiile educației la distanță.

Predarea și învățarea trebuie fragmentate pe activități de învățare, numite *sarcini de învățare*. Pentru construirea sarcinilor de învățare se pornește de la competențele vizate de fiecare unitate de învățare. Sarcinile de lucru vor fi structurate în funcție de: logica parcurgerii conținuturilor, progresia de la simplu la complex, diversitatea codurilor de exprimare, diversitatea metodelor didactice: studiu de caz, exercițiu etc.

Exemple de sarcini de învățare:

Testele de autoevaluare reprezintă un exemplu tipic de sarcini de învățare, însă ele au un rol foarte specific – acela de a testa dacă obiectivele educaționale au fost realizate.

Exercițiile sau rezolvarea unor probleme. Acestea solicită studentul să efectueze o activitate mai complexă decât simpla rezolvare a unui test de autoevaluare. De asemenea, exercițiile pot solicita practicarea unor deprinderi necesare formării studentului ca viitor specialist.

Alte exemple de sarcini de învățare pot fi: ascultarea unei secvențe de pe o casetă audio urmată de efectuarea unor exerciții, vizionarea unei secvențe de pe o bandă video urmată de efectuarea unui experiment, căutarea pe Internet a unor soluții alternative urmată de scrierea unui eseu etc.

e. **Enunțurile testelor de autoevaluare** - în general, testele de autoevaluare sunt introduse cu scopul de a ajuta studentul la memorarea unor fapte, experiențe, noțiuni, concepte etc., în timp ce rezolvarea unor exerciții are rolul de a dezvolta deprinderi practice de aplicare a cunoștințelor dobândite.

f. **Lucrarea de verificare** - evaluează nivelul de formare al competențelor vizate de unitatea de învățare respectivă. *Atenție!!! Nu este obligatoriu ca lucrarea de verificare să se regăsească la sfârșitul fiecărei unități de învățare. În funcție de specificul disciplinei, poate fi introdusă o lucrare de verificare după 2-3 unități de învățare!* Principalele obiective ale lucrărilor de verificare sunt:

- oferă studenților un feedback al progresului lor în dobândirea de cunoștințe și deprinderi;
- ajută studenții la corectarea propriilor greșeli;
- constituie un factor care motivează continuarea studiilor;
- evaluează realizările individuale ale studenților din perspectiva asigurării unui sprijin individualizat.

Pentru a asigura conversația didactică la distanță, lucrările de verificare vor fi transmise de către student tutorelui care, le va analiza, le va nota, va face comentarii individualizate și le va returna studentului.

g. **Rezumatul sau Sinteza** ideilor, noțiunilor și conceptelor dezbătute în cadrul unității de învățare.

h. **Bibliografia** - va enunța o listă minimală pe care cursantul trebuie să o parcurgă pentru studiul unității de învățare. Bibliografia va fi prezentată la sfârșitul fiecărei unități de învățare și va constitui un decupaj din bibliografia de la sfârșitul modulului de studiu.

În concluzie, pentru elaborarea în structură standard a materialelor de studiu în format tipărit, specifice educației la distanță se parcurg următoarele *etape distincte* (conform recomandărilor ARACIS) :

1. **Se examinează fișa disciplinei** și se selectează diferite materiale-resurse pentru dezvoltarea modulului de studiu.

2. **Se structurează cursul** în funcție de succesiunea și logica unităților de învățare. Se vor selecta conținuturile și se vor segmenta în funcție de unitățile de învățare prevăzute de programă.
3. **Se enunță obiectivele unității de învățare** în termeni de **competențe** ce urmează a fi formate pe parcursul acesteia.
4. **Se redactează textul unității**, ținând cont de interacțiunea competențe-conținuturi. Textul va fi structurat astfel încât cantitatea de informație nouă pe unitatea de învățare să fie echilibrată.
5. **Se elaborează o primă formă a lucrării de verificare** pentru unitatea de învățare respectivă. Această lucrare evaluează nivelul de formare al competențelor vizate de unitatea de învățare respectivă și care au fost enunțate în cadrul obiectivelor unității.
6. **Se segmentează textul**, cu scopul introducerii sarcinilor de învățare.
7. **Se construiesc sarcinile de învățare**. Pentru aceasta, se pornește de la competențele vizate de fiecare unitate de învățare. Sarcinile de lucru vor fi structurate în funcție de: logica parcurgerii conținuturilor în progresie de la simplu la complex diversitatea codurilor de exprimare diversitatea metodelor didactice: studiu de caz, exercițiu etc. Se va urmări ca întregul ansamblu să denote o structură conceptuală și procedurală coerentă.
8. **Se recitește materialul redactat**, urmărind:
 - dacă există suficient conținut pentru formarea competențelor ;
 - dacă nu sunt conținuturi superflue ;
 - dacă sarcinile sunt adecvate formării competențelor ;
 - dacă este necesar material auxiliar pentru efectuarea sarcinilor sau formarea competențelor (imagini, scheme, lecturi suplimentare) ;
 - dacă sarcinile de lucru sunt clar exprimate ;
 - dacă răspund cerințelor unui format tipărit pentru ID.
9. **Se construiesc enunțuri de autoevaluare** și se stabilesc locurile unde acestea se poziționează pe parcursul unității.
10. **Se revizuiesc/clarifică/ testele de evaluare**, verificând dacă:
 - probele de evaluare măsoară în mod adecvat nivelul de performanță atins de cursant pentru fiecare dintre obiectivele menționate ;
 - probele de evaluare satisfac pe deplin condițiile tehnice de construire ;

- este folosită o varietate de metode de evaluare/ autoevaluare, care stimulează interesul cursantului și îl familiarizează cu un registru evaluativ divers ;

11. Se **parcurge același algoritm** pentru fiecare unitate de învățare.

La finalul fiecărei unități de învățare și la finalul modului de studiu, se reia întregul material din perspectiva grilei de evaluare a cursurilor pentru Educația la Distanță.

Capitolul 5

Recomandări ARACIS cu privire la:

5.1 Proiectarea materialelor de studiu

1. În educația la distanță, materialele de studiu constituie instrumente care trebuie să suplinească rolul și prezența profesorului din procesele tradiționale de instruire.
2. Obiectivele cursului, precum și cele ale unităților de învățare trebuie astfel formulate încât acestea să poată fi atinse indiferent de mediul utilizat în predare (documente tipărite, platforma e-learning, mijloace multimedia etc.).
3. Materialele de studiu se întocmesc în așa fel încât să asigure un nivel suficient de interacțiune student – material de studiu, care să-l stimuleze să fie activ și să-si testeze la intervale bine determinate, cunoștințele și deprinderile dobândite.
4. Materialele de studiu vor cuprinde la intervale regulate componente de evaluare formativă (pe parcurs) și sumativă (finală), care vor fi notate de tutori.
5. Prin modul lor de proiectare, materialele de studiu destinate educației la distanță trebuie să:
 - exploateze la maximum potențialul de interactivitate al cursului;
 - să faciliteze cursanților posibilitatea de realizare a sarcinilor de învățare în perioada de timp alocată prin planurile de învățământ;

5.2 Proiectarea sistemului de evaluare în tehnologia ID

1. În tehnologia ID, sistemul de evaluare al competențelor dobândite de către studenți este parte integrantă a procesului de proiectare a materialelor de studiu. În consecință,

proiectarea sistemului de evaluare trebuie luată în considerare încă din fazele de dezvoltare a planurilor de învățământ și a programelor analitice.

2. Materialele de studiu vor oferi periodic studenților posibilitatea de a se autoevalua, cu scopul de a-și verifica propriul progres în realizarea obiectivelor de instruire.

5.3 Asigurarea serviciilor de îndrumare și suport ale cursanților de la ID

1. În educația la distanță activitatea didactică a studenților are un caracter flexibil în raport cu locul, timpul și ritmul de desfășurare. Din această cauză, serviciile de îndrumare și suport vor fi operaționale în formatul 24x7, pe toată durata anului universitar.

2. Suportul oferit de către tutori este în principal realizat prin intermediul comunicării bidirecționale, folosind pentru aceasta diferite medii de comunicare (e-mail, forumuri de discuții desfășurate pe platforma on line, întâlniri față în față).

3. Frecvența și scopul întâlnirilor față în față dintre student și cadru didactic (coordonator de disciplină sau tutore), pentru fiecare disciplină, vor fi cunoscute și clar precizate studenților, prin *Calendarul disciplinei*.

Centrul ID-IFR,

Coordonator: Prof.univ.dr. Minodora Ursăcescu

